

Velikonoční ostrov – šlo zabránit katastrofě?

Badatelská lekce do dějepisu uvozená otázkou „Jak mohli na Velikonočním ostrově zabránit katastrofě?“. Žáci dohledávají skrze modelová svědectví obyvatel ostrova, co pravděpodobně způsobilo katastrofu, a následně v roli tehdejších obyvatel navrhnou možná řešení krize.

Délka: 45 minut

Věk: 2. stupeň ZŠ, SŠ

Předměty: dějepis, výchova k občanství / ZSV

Typ: pracovní list

Vytvořeno: 24. 5. 2023

Autor/ka: Jiří Karen, Církevní základní škola svaté Ludmily v Hradci nad Moravicí, [Učitelé za klima, z. s.](#), vytvořeno pro [Člověk v tísni, o. p. s.](#)

Pomůcky: dataprojektor, počítač, doprovodná prezentace (příloha 1), vytištěné pracovní listy pro každého (příloha 2), psací potřeby

Vzdělávací cíle:

- Žáci rozliší dvě možné příčiny katastrofy na Velikonočním ostrově.
- Žáci navrhnou řešení, která by mohli realizovat lidé na Velikonočním ostrově.

Postup:

1. Naladění a evokace (10 min)

Představte hlavní otázku lekce: Jak mohli na Velikonočním ostrově zabránit katastrofě? Následně promítněte [snímek 2](#) z prezentace s hypotetickým tvrzením (příloha 1). Žáci ukazují „palcoměrem“, zda souhlasí s výrokiem či nesouhlasí.

Následně promítněte [snímky 3–8](#). Žáci mají za úkol odhadnout, proč na Velikonočním ostrově došlo ke katastrofě. V této fázi vyloženě hádají, domýšlejí. Fotky navádějí k izolovanosti ostrova, sochám, které možná přispěly ke katastrofě atd. Žáci mají za úkol navrhnout hypotézu, co způsobilo katastrofu. Jejich návrhy nekomentujte, pouze reflektujte.

2. Práce s modelovými svědectvími (10–15 min)

Představte žákům situaci ([snímek 9](#)) a následně promítněte modelová svědectví ([snímky 10–16](#)), která jsou zpracována do komiksu. Svědectví přečtěte, krátce okomentujte a ověřte porozumění.

Je důležité zmínit, že svědectví nejsou autentická, ale vytvořená na základě knihy Kolaps od Jareda Diamonda, a že si nemůžeme být úplně jistí, co se přesně stalo. Ale máme určité pravděpodobné vysvětlení vycházející z vědeckých bádání.

Rozdělte žáky do skupin po čtyřech a zároveň každému rozdejte vlastní pracovní list (příloha 2). Úkolem žáků je pojmenovat možné příčiny katastrofy. Vedte je k tomu, aby se ve skupině shodli na pojmenování příčiny problému. Můžete zkusit metodu tří slov, které hlavní příčiny problému vystihnou. Každý žák si zapíše skupinový konsenzus do svého vlastního listu.

TIP: Možnou variantou je poskytnout žákům prezentaci do skupin a nechat je pracovat s prezentací a pracovním listem samostatně. Je třeba, aby každá skupina měla k dispozici počítač. Tato varianta se hodí pro starší žáky.

3. Kontextualizace (10 min)

Cílem tohoto kroku je ověřit pochopení chronologie jednotlivých událostí na Velikonočním ostrově a porozumět možným a pravděpodobným příčinám katastrofy.

Promítněte žákům populační graf ([snímek 17](#)) jako pomůcku a řekněte jim, aby se pokusili jednotlivé události seřadit logicky. Je třeba zmínit, že události nejdou přesně po sobě, různě se překrývají (např. sochy začali stavět dříve, jejich stavba se pak zintenzivnila) a pro potřeby lekce je kontext zjednodušen. Možné seřazení je: A - E - C - D - B (ale není to jednoznačné).

4. Závěrečná odpověď (10 min)

Položte žákům znovu základní otázku lekce „Jak mohli na Velikonočním ostrově zabránit katastrofě?“ a promítněte [snímek 18](#). Vyzvěte žáky, aby se nyní vžili do role obyvatel ostrova a na kmenové radě navrhli možné řešení krize. Jejich úkolem je ve skupinách shrnout dvě hlavní příčiny a navrhnout alespoň tři řešení krize.

V úplném závěru se vraťte k druhému snímku prezentace a nechte žáky opět hlasovat palcoměrem o výroku: „*Kolaps na Velikonočním ostrově je velice podobný jako současná klimatická krize! Lidé se nikdy nepoučí!*“.

Změnil se jejich názor na výrok na sociálních sítích? Srovnání odpovědí můžete kontextualizovat pomocí [snímku 19](#).

Návrh hodnocení:

Pro hodnocení můžete využít kritéria závěrečné skupinové práce na snímku 18. Můžete využít bodování:

- 2 body = dvě příčiny, které můžeme vyčíst ze zdrojů
- + 1 bod za každý návrh řešení, který není anachronismem či nesmyslem (např. využití moderních technologií apod.)

Tipy pro další práci:

Pro základní školy je možné vynechat linku se snímky 2 a 19 (hodnocení výroku a srovnání s klimatickou krizí) a soustředit se pouze na základní kostru lekce. Pro střední školy je dále možné lekci rozšířit zdrojem z Khanovy akademie o tragédii obecní pastviny ([snímek 20](#)).

Infobox:

Lekce vychází z interpretace Jareda Diamonda, která je některými odborníky zpochybňována. Vědci a odborníci se nicméně stále neshodnou na přesných příčinách kolapsu civilizace na Velikonočním ostrově. Jared Diamond ve své knize ale neredukuje příčiny na jednu či dvě, což se snažíme zohlednit v modelových výpovědích (např. krysy atd.). Důležité je vést žáky k tomu, že historické události mohou mít více příčin, které mají různou míru vlivu. Pro více informací lze využít článek od Jennifer Ouellette, která přináší kritický pohled na populární příběh o kolapsu na Velikonočním ostrově, dostupný zde:

<https://arstechnica.com/science/2020/06/new-study-challenges-popular-collapse-hypothesis-for-easter-island/>.

Zdroje:

BURZILLO, David. What Happened on Easter Island? OER Project [online]. 2023 [cit. 2023-05-10]. Dostupné z: <https://www.oerproject.com/OER-Materials/OER-Media/PDFs/SBH/Unit-1/1-0-Welcome-to-Big-History/Easter-Island>

DIAMOND, Jared M. Kolaps: proč společnosti zanikají a přežívají. Galileo. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1589-1.

GABA, Eric. Detailed topographic map in Spanish of Easter island. In: Wikimedia Commons [online]. 2023 [cit. 2023-05-10]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2350297>

Tragedy of the commons, 2012, Khan Academy, YouTube video. [cit. 2023-05-03]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=0b2TIOx-niw>

Autor komiksů: Václav Hromada, vytvořeno pro Dějepis+

Přílohy:

Příloha 1: Prezentace

Příloha 2: Pracovní list

Přílohu 1 naleznete ve formátu powerpointové prezentace ke stažení na tomto odkaze: <https://ucimoklimatu.cz/vyukove-materialy/velikonocni-ostrov-slo-zabranit-katastrofe/>

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je spolufinancován
Státním fondem životního prostředí ČR
na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.
www.mzp.cz www.sfzp.cz